

ՇԱՀԻԿ

ԿԱՆԱՆՑ ՅԱՏՈՒԿ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ԶԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԳՐԱԿԱՆ, ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ
ԱՌՏՆԻՆ, ՏՆՏԵՍՈՒԹԵԱՆ, ԿՈՐՈՅԹԻ
ՋԵՌԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏՈՒԹԵԱՆՑ
ԿԱՆԱՑԻ ՀԱՐՑԵՐՈՒ ԵՒ ԱՇԽԱՐՀԻԿ ԻՐԵՐՈՒ



ԺԹ. ՏԱՐԻ

Նոր Շրջան, Թիւ 36



ՅՕԴՈՒԱԾՆԵՐ ՈՒՆԻՆ

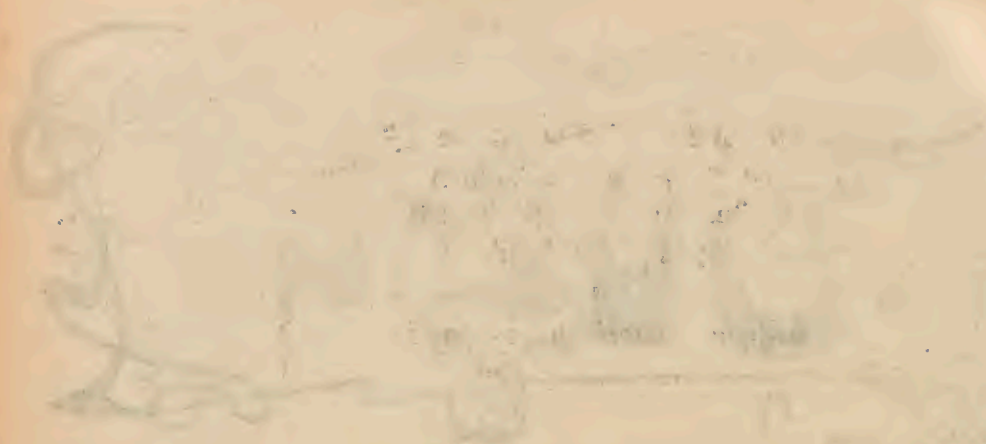
ՏԻԿԻՆ ՍԱԹԵՆԻԿ ՏԵՐ-ԲԱՐԹՈՂ
ՕՐԻՈՐԴ ԱՐՓԵՆԻ ՆԱՀԱԳԵՏԵԱՆ
ՕՐԻՈՐԴ ԱՐՈՒՍԵԱԿ ԳԱԼՅԱՆԱՆ
ՕՐԻՈՐԴ Ա. ՏԱՅԵՆՑ
ՕՐԻՈՐԴ ՆՈՒԱՐԴ ՎԱՐԴԵԱՆ
ՕՐԻՈՐԴ ՄԱԹԻՆ ԱՍՏՈՒԱԽԱՏՈՒՐ
ԵՒ

ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ՄԱՌԻ

Գին 40 փարա

Տպագրութիւն ԾԱՂԻԿ, Կալաթա.

S. AGHYAN
1912



THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY

ASTOR LENOX TILDEN FOUNDATION

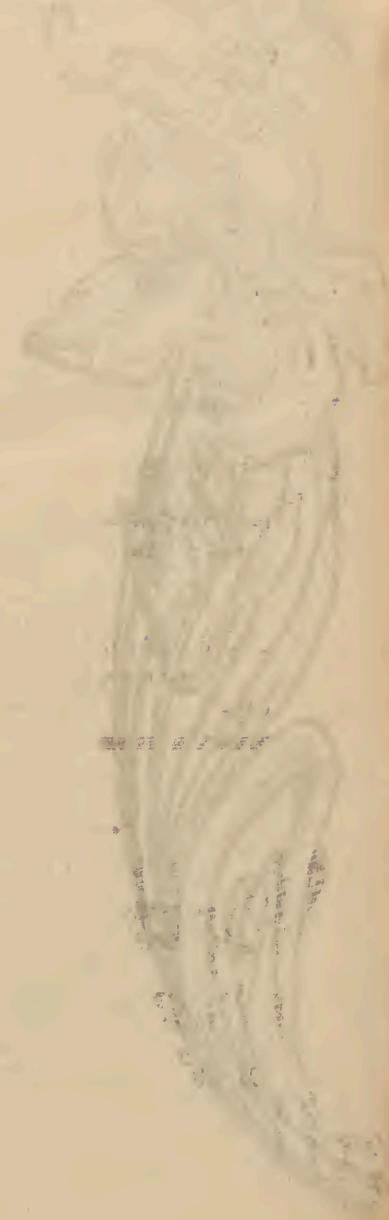
500 N. 5TH ST. NEW YORK, N. Y.



1895

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY
ASTOR LENOX TILDEN FOUNDATION
500 N. 5TH ST. NEW YORK, N. Y.

1895



ՇԱՀԻԿ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

(620) Ժ.Ը. ՏԱՐԻ - ԹԻԻ 36

11 ՄԱՅԻՍ 1906

Ո՞ՐՆ Է

ԿՆՈՋ ԼԱԻԱԳՈՅՆ ԲԱՐԵՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆԸ



ՈՐՁԱՌՈՒ և ուշիմ հասուն կնոջ մը դիմեցի, հա-
խաղէս վատան իր կաքողութեան ու դարձնական
ողբին, և ներկայացուցի իրեն վերողբեալ հար-
ցումը: Այս դիմումին նպատակն էր մասնաւորա-
պէս քրքրելով այդ լայնախոն մարին կարողութիւնները՝ վեր հա-
նել այն դատումը, որ իր ժամանակին ըմբռնման կնիքը պիտի
կրէր վրան: Բայց ահա՛ թէ ո՛րքան մեր ժամանակին ոգիէն ներ-
շնչուած եղաւ ան:

«Ընդհանրապէս կ'ըսուի թէ այս մը իր կնոջ նեցուկն է. չէ՛.
բայց քանի իմ երիտասարդ օրերէս հեռացայ՝ այնքան համոզուե-
ցայ թէ ատոր հակադարձը ճշմարիտ է աւելի. վասն զի թէպէտ
անուրանալի է որ կին մը այրակոն պաշտպանութեան և հոգատա-
րութեան պէտք ունի իր նիւթական զիւքին մէջ, ինչպէս նաև
ֆիզիքական տեսակէտներով ու բարոյապէս ալ, սակայն ասոնց
ամէնուն մէկէն՝ կը պատասխանէ կինը իր աւանդին դերախաղա-
ցութեան մէջ, էրիկ մարդուն տալով՝ ՏՈՒՆԸ:

Անոք մնացած կնոջմէ մը աւելի թշուառագոյն է ճոխ ընդա-
ւէտ մը, որուն կը պակսի կնոջ մը խնդակից ու կարեկից ներկա-
յութիւնը: Բարերար և զուշակ ողի մըն է կինը ընտանիքին մէջ,
համակիր ու զլիապիտ, զօրովոր և զուրգուրացող՝ որ անկ' ընտա-

դով իսկ կ'ըմբռնէ շատ անգամ կեանքի դժուարին անհարթութիւնները՝ որոնք իր տան արու անդամներուն միտքերը կը չարչըրկեն։ Անոնց յուզումներուն կը պատասխանէ աւելի հանգարտ յուզումներով՝ և անոնց խնձղանքին՝ շաշուն խնդակցութիւններով։ միշտ փափկանկատ և միշտ աղբեցիկ։ Այնպէս որ անոր ներկայութիւնը վայելող վշտացեալը՝ խոնջած ճակատ մը պարտէզի հովերուն տուողի մը կաղաչոյրը կը գտնէ կարծես։ Եւ չուկայի, սակարանի, կապե'լայի, հրապարակի աղմուկներով խառնախճողուած գլուխը՝ անդոյր երանութիւնը կ'օրհնեցէ տունին կենցաղին, թռչնափետուրով լեցուած կակուղ բարձի մը վրայ մրափող յողնած ճամբորդի մը պէս։

Բարքերէն պէտք չէ յուսահատիլ, անոնք կերպասին վրայի ակամայ ծալքերն են որ արդուի հարուածով մը ուղղութեան կուգան։ Ես կը զարմանամ յաճախ լսելով այդ մասին անտեղի յարձակումներ։

— «Իմ ամուսինս դէշ է, ընտանեակէ չէ»

Ահաւասիկ սովորական կնոջ մը բերնին ծամոցը, որուն ամուսինը եղող անձը կը պատասխանէ.

— «Բենէ դո՛ւ չեմ, վաճառ զի կենակից չես»

Այս երկրորդ նախադասութեան մէջն է ահա կնոջ լաւագոյն բարեմասնութեան բացակայ ոգին, այն բարեմասնութեան, որուն վրայ խօսիլ հրաւիրեցիք զիս, անարժանաբար։

«Վաճառ զի կենակից չես» այսինքն՝ չունիս այն ոյժը որ պիտի կրնայ իմ (էրիկ մարդու մը) նկարագիրս կազմել։

Այո՛, կնոջ մը առաջին և վերաւոր դերն է միշտ հսկել իր ամուսնոյն զանազան ձգտումներուն վրայ, գտնել աղէկները, և առանց երեսի գալու՝ արգիլել ջանալ գէշերը. այս հսկողութիւնը երբ ճարարութեամբ և սիրով կը կատարուի, այրական արժանապատուութեան վիրա որանք չի բերեր ընա՛ւ, այլ ընդհակառակը կը թուի ըլլալ հեզասա՛հ գգուանք մը անոնց խոհեմ գլուխներուն։

Կինը զօրութիւն մըն է որ երկու ծայրայեղ բան կրնայ ընել և այս՝ իր կոչումը աղէկ կամ դէշ գործածելէն կախում ունի. անիկա կը ստեղծէ. անիկա կ'աւերէ։

Մարդկային կեանքի արձագանգը եղող հատորներու մէջ շատ բան կարգացեր ենք կնոջ առաքինութեան, բարութեան, վեհութեան, անձնութեան մասին պատկերացած կամ ապացոյցուած. յայց անոնց առնչութիւն տեսնուած են նաեւ կնոջական անա՛նի վրէժխնդրութիւններ՝ որով կինը չէ գոհացած միայն իր սպաննած ախոյեանին դիակը դիտելէ, այլ՝ անոր անկենդան մարմինը պատառներու վերածած է, սոսկ իր թոյն ատելութիւնը, իր չարակամ ոգին, խեղաթիւրուած կոչումը տեղը բերելու համար։ Մինչդեռ մարդաստոյշ այր մը անգամ բաւական կը սեպէ անոր հոգին թըռ-

ցընելէ վերջ՝ իր փախուստի խուճապը ունենալ միայն : Հակառակ իմ սեռս պաշտպանելու անհուն նախանձախնդրութեանս, կը խոստովանիմ թէ հարութեամբ սննդաւորուած կին մը դժոխային պատուհաս մըն է :

Շատ այրերու վաթարանալուն պատճառը կիներն են, որ կը մերկանան իրենց կոշտմներէն, և կը մերկացնեն տունը՝ կանացի հրապոյրներէն : Անոնք կին ունին՝ բայց ոչ կենակից, բնակարան ունին, բայց հոն չ'են բնակիր, այլ գուրսը, մի'շտ գուրսը, սրճարանի մը փոշոտ սն'իւնը, կամ օտար տուներ, և տակաւ կը սկըսին իրենց առոնին վայելքներէն զուրկ՝ աւելի դէշ տեղեր փնտրուել իրենց երջանկութիւնը :

Անիրաւարար կը գանգաւորն արդի երիտասարդուհիները որ յաճախ մինակ կը մնան տանը մէջ, զուրկ իրենց կէսին ներկայութենէն, որ սովորութիւնը ունի, քանի մը ատենէ ի վեր, գուրսը նորա խաղալու, կամ հասարակաց պարտէզի մը մէջ առանձին ճեմելու : Խեղճերը, չեն անդրադառնար երբեք իրենց թերութիւններուն, չեն ըսեր թէ ինչո՛ւ չեն սիրցուցեր տունը անոնց, ինչո՛ւ քիչ մը աւելի հրապոյր, գորով չեն խառնէր իրենց ձայնին, և լուստանքներ կը տեղացնեն անոնց սիրտերուն անապատացումներուն և կամ այլասիրութեանց հասցէին :

Հիմայ որ բոլոր իրերահալ դուռագներով պատկերացուցի ձեզ իմ փորձառական համեստ սեսութիւնս, կը միայ կարծեմ յանդիլ եզրակացութեանս և աւելի՛ պատասխանիս :

Ինծի համար կնոջ ամէնէն լաւ բարեմասնութիւնն է կենակից ըլլալ իր ընտանիքին անդամներուն, եթէ կարելի է այս լաւը ըմբռնել իր ամենալալն սահմաններուն մէջ : »

Հոս վերջակէտը կը դրուէր իր հիւթեղ խօսակցութեան, առանց ինծի կէտ մը թողելու տարակուսանքի և կամ աւելագրութեան :

ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ՄՍՈՒՔ

 Մեր ընթերցողներուն և ընթերցուհիներուն, ուշադրութիւնը կը հրաւիրենք Տիար Զ. Տ. Ս. Փափազեանի երկու նոր հրատարակութիւններուն — Գործնական քառարան, Հայ. Անգղ. և Զորեկեզուեան խօսակցութիւն, Հայ. Գաղ. Անգղ. և Գերմ. — վրայ, որոնց ազգը հրատարակած ենք Օրդիկի մէջ : Այս երկու աշխատասիրութիւններն ալ, դնահատուած ըլլալով Ռ. Յ. Պէրպէրեանի, Հէր. Սէնի, Հ. Ռափայէլ վրդ. Միասէրեանի, Մր. Կրիւնի, Հ. Դաբրիէլ Օ. վրդ. Մէնէվիչեանի, Տօթթ. Թօփեանի, Աբր. Տէր-Յակոբեանի և Մր. Պարնըմի նման հեղինակութիւն ունեցող անձնաւորութիւններէ, ապահովաբար պիտի ընծայեն այն օգտակարութիւնը որուն կոչուած են արդէն, իրենց խնամոտ պատրաստութեամբ, պատիւ բերելով երիտասարդ հեղինակին :

ԻՆՉԵՐ ԿԱՆՑՆԻՆ ՄԵՐ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Օր. Զատիկ Զաքարեանի «Դպրոցական նոր կանոնադրութիւն» յօդուածին մէջ ծեծուած կարեւոր խնդիրը, յայտնուած ճշմարիտ գաղափարները արժանի են զնահատութեան: Երանի թէ կրթական բոլոր պաշտօնականներ ըրլան այդպէս ուսումնասիրող ու իրենց ուսումնասիրութեանց արդիւնքը հրապարակելու մէջ այնքան անկեղծ: Սակայն Օր. Զաքարեան կը շեշտէ մասնաւորապէս թէ դրամը ու միշտ դրամն է պատճառ մեր դպրոցներուն ախուր ու անկերպարան վիճակին:

Մինչ ցարդ իմ տեսած դպրոցներու մէջ դրամը չէ եղած իսկապէս անոր յառաջդիմութեան արգելք. կամքը կարող է ստեղծել դայն. դրամը սիրալոյստար կը հայթայթէ զաւակասէր ծնողը, բարեսիրտ Հայը՝ որ այնքան աւատ է եղած միշտ իր նախնայնայնութիւններուն մէջ, մանաւանդ կեղբուն քաղաքները:

Մեր մէջ դրամի դոյութիւնը, օրհասէի հասարակչութիւնը, նոյն իսկ բարձր պիտանէ մը չը պիտի բաւէր վարժարաններու բարձրացումին, քանի որ դպրոցները կը մնան միշտ թաղական աւանդներու, հոգաբարձուներու և անոնց հաճոյակատար տեսուչներու, քննող, շոգոքորթ, իրենց պաշտօնին սրբութեան անդխտակ ուսուցիչներու և ուսուցչուհիներու ձեռք:

Հոգաբարձութիւններ, ուսումն. խորհուրդներ, խնամակալութիւններ կարող են դրամ գոյացնել, և կը գոյացնեն, սակայն ինչ կ'ընեն այդ դրամը, ինչի՞ կը գործածեն: Շատ ճիշտ պիտի ըլլար ըսել, — իրենց խելքին փշածին պէս —: Սնունք կը վարձատրեն գիրենք խնկարկող, իրենց պաշտօնէութիւնը փառաւոր հաշակող պաշտօնականները, դպրոցական անվաւ կարգադրութիւններ կ'ընեն ու դորժողքի կուտան իրենց գործակատար տեսուչներուն, շատ կարեւոր ու անհրաժեշտ անօրինութիւններու արգելք կ'ըլլան իրենց հեղինակութեան դէմ կարծելով զանոնք, անպէտ և միջոց իսկ միտաւար անօրինութիւններ կ'ընեն, իրենց մէկ բարեկամին խորհրդով կամ հաճոյակատարութեան համար և կամ իրենց իսկ համոզումով, եթէ կարելի է համադրւի համարել այդպիսի կարգադրութիւն մը որ մասնաւորէտի երկար ժամանակի փորձառութեան, բարեխիղճ ուսումնասիրութեան և զրաւացութիւնը ըլլալէ շատ հեռի է:

Գրեթէ քսան տարուան միջոցին շատ տեսայ այս կարգի անմիտ անօրինութիւններ, որոնց թուումը երկար պիտի ըլլար. քանի մը հաւա միայն:

Արդէն արդիւնաւոր և բնորոշ համարուած ուսուցիչ մը կ'երթայ Եւրոպա և ուսուցչանոց կը մտնէ կատարելագործուելու, վերադարձին՝ իր աշխատութեան արդիւնքը կ'ուղէ նուիրել հայ բնիկ քաղաքին այն ոգեւորութեամբ որ տեսեր էր ուսուցչանոց իր ուսուցիչներուն մէջ, սակայն պաշտօնակիցներու նախանձն ու քսութիւնը, անոնցմէ ոմանց ազդական պաշտօն-հոգարարձուեցողու չարակամութիւնը ոչ միայն արգելք կ'ըլլան, այլ և կը մրտսն զանի, խայտառակութեամբ կը վտարեն վարժարանէն և կը փոխարինեն ուղէտ ու քսու մէկ պաշտօնակցով: Խնդիր է թէ ի՞նչ կ'ընէ իւրեզ հալածեալը, սակայն մանուկ սերունդն է որ կը տուժէ . . . :

Կեդրոն քաղաքի ծանօթ ուսուցիչ մը շատ համեստ բայց խոտամալից պայմանով կը հրաւիրուի պաւառական քաղաքի մը գլխորդը. տեղւոյն հոգարարձութիւնը կը մտածէ մըրջիլ նոր բացուած գլխորդի մը հետ: Ուսուցիչը հազիւ երկու տիւս կը պաշտօնավարէ հին, վասն զի զինքը հրաւիրող հոգարարձութեան կը յաջորդէ նոր մը, որուն անդամները պաշտպան ու խնամակալ են մասնաւոր գլխորդին, ուստի իրենց առաջին գործը կ'ըլլայ՝ համաւանոր պիւտձէն պատրուակելով պաշտօնէ դատրեցնել և համբել հորեկը որքան ալ որ կեզ: Ուսումն, Խորհրդի միջոցով գտնուած ու բերուած ըլլայ: Կեզը, Ուսումն, Խորհուրդի միջամտութիւնը անգոր կը մնայ արդարութիւնը վերահաստատելու: Դարձեալ Հոգանք զրկուած ուսուցիչը, սակայն ի՞նչ ընել այն մանուկ սերունդը որ իր ծնողաց վիճակին բերմամբ տոկոտած է զրկուիլ պաշտպանութեան վասնաւոր զարդի բարիքներէն և յաճախել այդ թաղային վարժարանը . . . :

Մանկավարժական ուսմանց մասնագէտ, իրենց կոչումով ու գեւորութեամբ և շատ արդիւնաւոր գործունէութիւն ունեցող Կրկու պաշտօնեաներ բաղմատեսակ արգելքներ, մեքենայութիւններ, հասլածանքներ ունեցան հոգարարձու, խնամակալ և թաղական կոչուած մարմիններէ, իրենց յանձնուած կրթական յարկերը՝ անոնց կամալականութիւններուն, վրաստիար պաշտպանութեան և տնօրէնութիւններուն դէմ պաշտպանած ըլլալուն համար: Ու այսօր իրենց խեղալին վարած այդ երկու կարեւոր ոյժերը իտպաւ հեռացած են ուսուցչական ստիպարէզէն. այսպէս ուսուցչական խմբի մը լաւու գոյն ուժերը՝ իրենց դէմ լարուած ստուար մեքենայութիւններու ստոր միջոցներով պատասխանելը արհամարհելով, տեղի տուին միւսներուն, անպէտքներուն:

Այդ երկու պատուական կրթիչները իրենց բազիր շինած են այժմ, սակայն ես մինչև այսօր դեռ խորին ցաւ կը զգամ զարդին համար անոնց կորուստով, ու այսպէս օվ գիտէ դեռ քանիներ:

Հոգաբարձութիւն մը կը մտածէ դպրոցի չէնքին մէջ մանկապարտէզ հաստատել ու խանգարել ամբողջ դպրոցը, դժուարացնել նոյն քաղաքի նոյն փողոցի մէջ իսկ եղող արդիւնաւոր ու բարի համբաւ վայելող մանկապարտէզ մը :

Խնամակալութիւն մը 20-25 պաշտօնեաներու մէջէն մէկու մը միայն կաղանդի առթիւ կրկին ամսաթուակ կը վճարէ 14 ոսկի (ի նպաստ դպրոցի աղքատիկ ասներու անուանով ժողովուրդէն հանգանակուած ոսկիներ) :

Ուրիշ մը դարձեալ ի նպաստ դպրոցի հանգանակուած գումարը կը յատկացնէ հող մը գնելու որ մինչեւ օրս հող է մնացեր և բեռ է եղեր թաղային դպրոցի անձուկ պիւտճէին, մինչ գրամը հանգանակուած էր այդ դպրոցի պիւտճէին արդէն ունեցած բացը գոցելու :

Դարձեալ աղջկանց դպրոցի մը փոքրաթիւ դասարանի մը մասնաւոր ձեռագործի վարժուհի մը կը հաստատէ, չը մերժելու համար բարեկամէ մը եղած միջնորդութիւնը, դիմումները, աւելի աշխատող, աւելի արդիւնաւոր վարժուհի արժանապատուութիւնը խոցելով. ու այսպէս անիրաւութիւններու անհուն շարք մը որուն գաղտնիքը քաջ գիտեն հոն, այդ հաստատութիւններու հըռ պաշպօնեաները և որոնց միակ առաքինութիւնն ըլլալու է լռել ասոնց մասին. հակառակ պարագային զրպարտութիւն և սպրուստի իսկ յարձակում պատրաստ են անխնայ :

Գալով յարգելի յօդուածագիր Օր. Զաքարեանի այն կէտին թէ կարելի չէ՞ փրկել մեր դպրոցները այդպիսիներու ձեռքէն, չըկան, չունինք ամէն տեղ զարգացեալ անձեր որ ձեռք առնեն դպրոցի ղեկը: Ունինք, այո՛, սակայն հալածուելով ու զգուշելով քաջուած են կ'ըսէ Օր. Զաքարեան. իսկ ես պիտի աւելցնեմ թէ զգուանքին հետ փոքրաթիւ ըլլալու զիտակցութիւնն ալ է որ իրենց կը ցուցնէ պարզ կերպով տխուր հետեւանքը, քանի որ հիներու ու գաղափարով փտածներու լէգէոն մը կայ ամէն տեղ որ կը հալածեն կրթական յառաջդիմութիւնը, որուն մէջ կը տեսնեն իրենց մերկացումը, անկումը: Ասոնք կը նախատեն դպրոցական նորութիւնները, մանկական, իմաստակ կը գտնեն արդի դրութիւնները :

Դպրոցավարութեան բարեշրջման դարու մէջ ենք այժմ, կրթական հինի ու նորի կռիւը մեծ ու բուռն է. թաղականութիւններն ալ զարգացած չեն ու անոնց դասակարգէն են հոգաբարձուները, ևւն: Նորը մէթոտը կը հալածուի ամէն տեղ ու, թէեւ երկար մաքառումէ հտք, դոնէ մինչև օրս հարկադրուած է տեղի տալ հինին սագնապալից ճիգերուն: Սակայն կրթութեան և հաստիա-

րակութեան մէջ, նորը միշտ կը ցանէ դադափարներ, որոնք վերջի վերջոյ պիտի դնահատուին :

Պոլիս, Իզմիր, Տրապիզոն 15-20 տարիէ ի վեր կը չարունակուէր կրթական այս կռիւը ու ցաւալի է ըսել որ դեռ եւս չեն թօթափած հին մէթօտին ազդեցութիւնը ու արտաքին չպարներով միայն կը ջանան փոշի ցանել ժողովրդի աչքին այդ յետամնացները :

Ամեն քաղաքացի սնշուշտ առանց հեղեական ու դառն ժպտի չի կրնար կարդալ իր դպրոցներու մասին գրուած զրուատալից օգուածներ որոնք շատ անգամ Ուսումն. Խորհրդի այս կամ այն անդամէն կամ վարձկան քանտիտայէ մը խմբագրուած են :

Դպրոցական նոր ոյժերու կամ նոր մէթոտներու դէմ եղած հալածանքի միակ ուրախ սուիթ պարագան է, կրթական այդ ոյժերուն անարգումը, որով հաստատուած են հեռաւոր սնշուք կեդրոններ, ինչ որ սակայն բարիք մ'է ընդարձակ մտածումով :

Սակայն ո՞րքան մեծ բարիք կարող է ծնիլ կրթական այդ ցիրուցան ոյժերու միացումը, կեդրոնացումը, որոս հոսանքէն պիտի մղուէին, պիտի տարուէին փոքրաթիւ հիներ կամ ասպարէզի նորեկներ, մինչ հիներու ստուար թիւը կը չէզոքացնէ լաւերու աշխատութիւնը և դպրոցը կը դառնայ Բախլովի սալակը :

Այսպէս ես կ'ըսեմ թէ դպրոցներու պիւտծէէն առաջ ազատելու ենք զանոնք հիներէ, Ուսումն. Խորհուրդներու, հոգաբարձուներու, թաղական ազաններու, հին ուսուցիչներու ազդեցութենէն. ճշդելու ենք Ուսումն. Խորհրդի և թաղական մարմիններու պաշտօնը : Անոնք դպրոցական ու է կարգագրութիւն ընելու, օրէնքներ հաստատելու իրաւունք ունենալու չեն : Դպրոցը Ուսումն. Խորհուրդներու ձեռք խաղալիք կը դառնայ. ամէն նոր խորհուրդ կը տապալէ հինին ըրածը, լաւ չգտներ զայն ու նոր կանոններ կ'ունենայ ու այս երկու տարին անգամ մը : Դպրոցները յանձնենք իրենց պաշտօնին գիտակ տեսուչներու, չսպասենք «Գնա մեռիր եկու սիրեմ»ներու : Պոլսոյ թերթերը էջեր նուիրեցին խեղճ Գ. Անդրէասեանի. ինչո՞ւ չգիտցանք օգտուիլ անկէ :

Հեռաւոր անկիւններու մէջ ցրուած կրթական լաւ ոյժերու արդիւնքին կրկնապատիկը կ'ունենանք միացումովը լաւագոյններուն ու այն ժամանակ միայն դրամը կարող է գործել կրթական ճշմարիտ ծառայութիւններ : Այո՛, այն ժամանակ ակնյայտնի ու զգալի պիտի ըլլայ նոր ոյժերու արդիւնքը, ժողովուրդը պիտի փարի անոնց ու ամէն տեղ պիտի փնտռուին անոնք :

Կը փափաքէի գիտնալ թէ ո՞ւր ունինք այսօր թաղային վարժարան մը ուր աշխատին կրթական այդ նոր ոյժերը, ուր մէն մի ուսուցչի դասաւանդական մեթոտը, վարուելակերպը, իր պաշ-

տանի նուիրականութեան զխտակցութիւնը նոյնը ըլլայ, աշակերտի միաբն ու հոգին կազմելու մէջ իրարու օգնողներ ըլլան, քան ան- զխտակից մրցողներ: Որքան ցանկալի պիտի ըլլար իրենց գործով ոգեւորուող կրթական այդ անհատներուն կազմութիւնը ու որքան երջանիկ այն կրթարանի սաները որոնք պիտի յանձնուէին այդ անձնուէր հոգիներուն:

Պրոնտ

ՍԱՌԵՆԻԿ ՏԵՐ-ԲԱՐԹՈՂ

ԿԻՆ ՓՐԱՂՆԵՐՔ

→→→→→

ՏԻՆԻՆ ԷԼԻԶԱՊԷԹ ՊԵՐԷԹ ՊՐԱՌԻՆԵԼԿ

«Անոր վրայ խորհիլը առաքինութեան և հանճարի վրայ խոր- հիլ է» կ'ըսէ տիկին Պրաունինկի բարեկամուհիներէն մին. իսկ ինք կ'ըսէ. «Կեանքս պատմութիւն չունի, յիշատակի մէջ բանտարկուած թռչունը պատմութիւն կրնայ ունենալ. կեանքիս բոլոր զէպքերը և մեծագոյն հաճոյքները խոհերուս մէջ ծնունդ առած են և հոն վերջացած»:

1809ին Լոնտոնի մէջ կը ծնէր Էլիզապէթ Պերէթ որ մէկ եր- կու տոմսեակ տարիներէ վերջ պիտի փայլէր իբրեւ Անգլիոյ մեծա- գոյն կին հանճարը: Երջանիկ մանկութիւն մը կ'անցունէ խնամատ հօր մը գուրգուրանքին տակ, և իր հօր թեւերուն տակ այնքան զերծ կ'ապրի կեանքի հոսարակ նեղութիւններէն որ ապագային ամենապոյզն դժուարութիւն մը Էլիզապէթի աչքէն ողբերգական երեւոյթ մը կ'առնէ: Շատ կանխահաս միտք մը ունէր Էլիզապէթ. ութը տարեկանին Հոմերոս կը կարդայ և կը թարգմանէ և տառն և հօթը տարեկանին իր առաջին գիրքը հրապարակ կը հանէ:

Գժրազդաբար սակայն չնչերակի մը խլուամբ և անոր անմի- ջապէս յաջորդող թատրերգական մահը եղբօրը՝ որ իր աչքերուն առջեւ ծովուն մէջ կը խեղդուի՝ մահամերձ վիճակի մը կ'ենթար- կին զինք, այնքան կը սկարանայ որ տարիներով քաշուած կ'ապրի իր սենեակին մէջ բազմոցի մը վրայ ընկողմանած, իր մեղամազ- ձոտ առանձնութեան միակ բնիքը ու հաճոյքը ընկով ընթերցա- նութիւնը:

1846ին էր այդ սենեակին մէջ, այցելութիւնը կ'ընդունի Ռո- պերթ Պրաունինկի որ կուգայ իր հիւանդ մը յայտնել Էլիզապէթի հանճարին: Պրաունինկի հետ կ'ամուսնանայ ան հակառակ հօրը

կամքին և կ'երթայ հաստա սուրի խոտլիա իր ամուսնոյն սիրած երկիրը :

Casa Guidi, իրենց բնակութիւնը խոտլիոյ մէջ, գրական մարդոց հաճելի մէկ ժամադրաւայրը կը դառնայ և Hawthorne որ ստէպ կ'այցելէր իրենց կը գրէ. «Տժգոյն, փափկակազմ կին մ'է տիկին Պրաունինկ, այնքան փոքր որ հազիւ կը նշմարուի սենեակին մէջ, առատ սեւ զմանդուրներ ճակարին երկու քովն ի վար կը սողոսկին և այդ սեւ շրջանակին մէջ դէմքը աւելի տոգոյն և քաղցր կ'երեւայ:» Ուրիշ մը կ'ըսէ. «Թափանցիկ բերեղեայ պահարանի մը մէջ հանճար մը, կրակոտ հոգի մըն է ան»:

«Կարելի չէ երեւակայել էլիզապէթի տունէն աւելի երջանիկ ըլլալ» կ'աւելցնէ ուրիշ մը, և այս երջանկութիւնը կը բոլոր ալը և կնոջ մարի ու սրտի կատարեալ ներդաշնակութենէն:

Unlike are we, unlike, o Princely Heart կ'ըսէ էլիզապէթ իր «Sonnets of the Portuguese»ին մէջ և հոս էր գաղտնիքը իրենց երջանկութեան: Մին ուժեղ անուական միտք, միւսը տկար, զգայուն ու փափուկ, ինչ որ մին կը բաղձար, միւսին մէջ կը գտնէր և իրենց հոգին ու սիրտը իրարմով յադեցած ինչո՞ւ այլաւ երջանկութիւն որոնէին:

Էլիզապէթ Պրաունինկը մօտէն ճանչցողները հոգեպարար վաշիւք մը կը նկատէին անոր tête à tête խօսակցութիւնը. հանդարտօրէն կը խօսէր ու մեղմօրէն, չունէր ան այն փայլուն յատկութիւնները որ ընկերութեանց մէջ կը գնահատուին մանաւանդ, իր ամէն մէկ խօսքը խորունկ նշանակութիւն մը կ'ունենար միշտ, կը խօսէր զարմանալի ճշգրտութեամբ և մտացիութեամբ:

Բամբասանքը չէր սիրեր, կը դուլէր և կը սրաշտպանէր երբ հարկ ըլլար. բայց յանիրաւի պարտաւե՞լ, երբեք: Իր ներկայութեան ոչ ոք կը համարձակէր թեթեւ կամ անխմտ չաղակրատութիւններ ընելու: Իր բարեկամներուն ուրախութեանց անկեղծօրէն կը մասնակցէր. բայց իր հոգիին ամբողջ թափովը կը վշտակցէր մանաւանդ անոնց հետ որ, աղքատ, կը տառապէին և ոչ մէկ ձեռք պիտի կրնար այնքան շնորհալիօրէն սրբել վշտի արցունքները: Բանաստեղծի ճշմարիտ հանճարը ունէր տիկին Պրաունինկ, կը դրէր երբ ներշնչուէր, որովհետեւ իր զգացումներուն յորդիւր կը զգար:

Տաղաչափական օրէնքները չէին կրնար սանձել իր թռիչքը և ահա ինչու շատ անգամ անոնց դէմ կը մեղանչէ և երբեմն իր լեզուն մութ է ու խորթին:

«Sonnets of the Portuguese»ը իր լաւագոյն գործը նրկատուած է, իր ամուսնութենէն քիչ վերջը կը գրէ դայն երբ սիր-

տը անձառելի սիրով մը արըշիւ բանաստեղծութեան գերագոյն սահմաններուն մէջ կը սաւառնի, և դիւթիչ անկեղծութեամբ մը կը մերկացնէ խորապէս սիրող իր կանացի սիրտը: Խօսքը իր ամուսնոյն ուղղելով կ'ըսէ. —

«Եթէ պիտի սիրես զիս, մի՛ ըսեր կը սիրեմ քեզ անուշ ժպիտիդ, աղւոր նայուածքիդ, շնորհալի ձեւերուդ համար. ոչ ալ ըսէ, այն մտացիութեանդ համար որ այնքան լաւ կը յարմարի իմինիս և որ անշուշտ հաճոյքներու աղբիւր մը պիտի ըլլայ ինծի»: Ատոնք, սիրելիս, կրնան փոխուիլ և կամ փոխուած թուիլ քեզ և այն ատեն ասոնցմով շինուած սէրը կը քայքայուի: Ոչ ալ սիրէ զիս կարեկցելով իմ վրաս իմ արցունքներս սրբելու աղնիւ ակնջանքով. քու գորովանքներուդ տա՛լ մարդ արտասուելը կը մոռնայ և այն ատեն սէրդ ալ կ'անցնի. սիրէ զիս յանունս սիրոյ որ պէս զի քու սէրդ ալ տեսէ որքան կը տեսէ յաւիտեական սէրդ:»

Քիչ մը անդին կ'ըսէ «Իսկ ես սիրեցի քեզ կեանքիս բոլոր շունչովը, ժպիտներովը և արցունքներովը և եթէ Աստուած ուզէ ա՛լ սուելի պիտի սիրեմ քեզ մահէն անդին»:

Կին գրողներուն մէջ առաջին տեղը կը ըսնէ Տիկին Պրաւնինկ իր լեզուի ներդաշնակութեամբ և բանաստեղծի հանճարով, իրաւ է թէ չճանչնար կեանքը իր բազմազան կողմերով և ոչ ալ թափանցած է մարդուն էութեանը գաղտնիքներուն, սակայն բանաստեղծի մը ամէնէն անհրաժեշտ յատկութիւնները ունի ան. բարձր ներշնչում, եռանդ, խորունկ զգացողութիւն, անկեղծութիւն:

«Բարին գործենք ի սէր Անոր որ

Բարութեան աղբիւրն է

Եւ Ան մեր բարի նպատակները լարձր պիտի պահէ

Եւ մեր ակնարկը ուղիղ

Թէեւ մեր կանացի ձեռքերը դողդոջեն ու տկա-

րանան»:

Այս եղաւ իր կեանքին նշանաբանը, բայց իրձեռքերը չդողդոջեցին ու չտկարացան:

Ա. ՏԱՅԵՆՑ

Օր . Ն Ի Ն Ի ն

Յաջորդ թիւով

ԼԱԻԱԳՈՅՆ ԱՌԻԹՐ

Գաւառացի մըն եմ, հետեւաբար տենդոտ հետաքրքրութեամբ ու լարուած ուշադրութեամբ մը կը հետեւիմ այն զրութիւններուն, որոնք կուգան գաւառէն՝ պատկերացնելով մեզ բարքեր կամ կրթական վիճակներ:

Վերջերս ահա մեր սիրելի Ծաղիկին քանի մը թերթերուն նիւթ հայթայթեցին գաւառացի կնոջ ընթերցասիրական կամ ո՛չ-ընթերցասիրական ճաշակի դեր ու դէմ յայտնութիւնները: Խնդիրը ծագում կ'առնէր «Կիները չեն կարդար» խորագիր մէկ յօդուածէս. ու ես սրտնեղութիւնով մը հետեւեցայ այս առթիւ մատնանշել ուղուած գոյ և անգոյ երեւոյթներուն՝ որոնք վերջապէս մզեցին անհեռատես գրիչներ՝ անձնական անախորժ վիրաւորանքս ներու: Չմոռնամ ըսել սակայն թէ, առաջին անգամ երբ անձնական նշմարներ հրապարակ բերելով, մեր խմբագրապետուհիէն պզգտիկ լուսարանութիւն մը կը խնդրէի, Օր. Մառք, միայն խիստ չափաւոր ու վայելուչ լեզուով մը կը գոհացնէր զիս, տեսու-թիւններուս և հետաքրքրութեանս մէջ:

Յետոյ Օր. Էլզա յանուն գաւառացի քոյրերու՝ թոյլ բողոքի մը տողերուն կը խառնէր կարգ մը յայտնութիւններ՝ որոնք սակայն դերժ չէին մնացած, չափազանց խանդի մը արդիւնք խոշորացումներէ: Իր տարակոյսին մէջ ստուգելու համար ազնիւ Օրիորդը, ներկայ յօդուածիս առաջին տողով իսկ, ծագումնայայտնել պարտք համարեցի. ասկէջ զատ անմիջապէս պիտի ըսեմ նաեւ թէ, քաղաքավարութեան սահմանները եթէ թոյլատրէին զիս ներ-չընչող կարեւոր գաւառներուն անուանացանկը յիշել՝ կամաւ չափաւորուզէի անշուշտ դուրս ձգել Ա. Պօլսոյ անունն ալ: Իմ կարգիս, Օրիորդինէն շատ աւելի ուժեղ սրտի փափաք մըն է մեր գաւառի քոյրերուն վրայ տեսնել լուրջ ընթերցասիրութեան մը ճշմարիտ հակումները. փափաք մը՝ որ քանի մը պաշտօնավայրերուս մէջ զրապէս յայտնուած է՝ ո՛չ-զպրոցականներու համար կազմած «Կիրականօրեայ դասախօսութիւններովս»: Ասոնք տեւած են դժբաղդաւար այնչափ, որքան կը տեւէ ուսուցչուհիի մը, գաւառի մէջ քմահաճոյքներէ կախեալ իր պաշտօնը: Մեր փափաքին սաստկու-թիւնը թող չմղէ զմեզ սակայն կրկներեւոյթները ընդունիլ իրրեւ իրականութիւն. վրան զի կարծուածէն աւելի շահեկան եւ ամէն կերպով ուսումնասիրութեան արժանի խնդիր մըն է մեր գրչին ծայրը գտնուածը: Ու մենք լուծուած չենք կրնար նկատել զայն Ա. Պօլսեցի մեծ մայրիկի մը, օրին մէկը, դուցէ պատահաբար

ձեռք առած օրաթերթով, իսկ թէ դաւառի աղջիկը կրնայ մեցիկ իր Պոլսեցի քոյրերուն հետ, ատիկա պարագայ մըն է, զոր դպրոցական կեանքի մէջ կարելի պիտի ըլլար միայն հաստատել արդէն եթէ չեմ սխալիր, ես կարողութիւն կամ ընդունակութիւն չէր որ նիւթ բրած էի Մանգոլմէի մէջ, այլ՝ ուսանողական ջրջանէ մը — դուցէ չատ փայլուն շրջանէ մը — յետոյ, մեր սեռակիցներուն գիրքի, թուղթի հանգէպ ցոյց առած բիրտ անտարբերութիւնը :

Այս տեսակէտով արդար է յիշել թէ Օր. Մէրհամէթճեանին ստորագրածը՝ յաջո Ա. Պօլսը մօտէն ճանչցողներուն ստույգ հանգամանքներ կը ներկայացնէր : Օրիորդը գէթ անկեղծ էր իր գրութեան մէջ, հոգ չէ թէ շրջանկոտ հաւասարակշռութիւն մը պահած չըլլար անիկա խօսքին և գործին մէջ : Ախալ հասկցութիւնք սակայն, ու մանաւանդ պարզասիրական հակումի մը ջիւղը չնկատուինք, արդուդարդը հափառոր ու խնամոտ սահմաններով ընկերական և ամէն կերպ յաջողութեան յանձնարարելի պայման մըն է, ինչ որ կ'ուզենք նշաւակել, մտքի մշակման գէժ եղած անտարբերութիւնն է. մէկ քանի մասի վրայ համարուած յարգելի բացառութիւններ խիստ անբաւական են լայն ու տարածուն երեւոյթ մը փոփոխել, քանի որ մեր աղքատիկ հասարակութիւնն ալ ո'չ նուազ պատկոտելի գումարներ կը վաճառէ աղջկանց կրթութեան : Կը կրթնոմ, ինչ կ'ընեն մեր վարժարանէն ելնող աղջիկները. նուազապէս իր պղտիկ կեանքով չուրջ տասը տարիէ ի վեր կը գործէ կրթութեան դաշտին մէջ ու իբրեւ ուսուցչուհի՝ աշակերտուհիներու և իբրեւ բարեկամուհի՝ ո'չ-գրող ցանկանալու հետ յարաբերութեան լայն շրջանակ մը պահած է. բայց ի գործ կը վնասէ այսօր դարգացման հանգամանքներ մարմնացնող սերունդը :

Կարնոյ օրիորդներուն մասաւորական վիճակը՝ ընդհանուր է կրնանք բնել :

Թեթեւ ակնարկ մը ու դաւառի մէջ եւս պիտի կրնանք հաստատել, ընտելեան դարձնումին հետ, վերադարձնումը մեր քոյրերուն չսլաքին և սգուելու տարապայման եռանդին, ինչ որ լաւագոյն առիթը հայթայթեց ինձ պղտիկ վերլուծում մը ընելու համար :

Դաւառի աղջիկը իր չուրջ չգտնելի կրթասիրական միջնորդ մը, որ կարենայ արծաթեղ իր մէջ համակրութիւն՝ աւօրեայ ընթերցանութեան նկատմամբ, իրեն ինչ փոյթ թէ հրապարակի վրայ այժմէութիւններու ինչ ցանց տարածուած է, ինչպէս կ'ուզէք որ լրագրի մը ընթերցումը կամ հակառակը ազդեն իր սրտին՝ երբ աշխատեալ կը հաւատայ թէ ճշմարիտ տանտիկին մը ըլլալու համար պէտք չէ ժամովաճառութիւն ընել . . . գիրքի կամ լրագրի պէս լաններով :

Ասկից զատ լուրջ զարգացում մը մարմնացնող անձերու յա-
ճախակի շփումներ՝ օրոնք առիթ պիտի տային իրեն որ եւ է երե-
կոյթի մը կամ ընկերութեան մը մէջ անձին վրայ զգալու ընթեր-
ցանութեան ընձեռած առաւելութիւնները կամ անոր պակասին
ծիծաղելի հետեւանքները, կը պակսին իրեն համար բացարձակա-
պէս. և ասոնք արդէն ինքնին բաւական զօրաւոր պատճառներ են
գործուելիք կրթական աւերին համար:

Աւելցնենք նաեւ այն անորոշ և անզոյն ուղղութիւնը որ
գաւառի ողջ կան ուսուցչուհիէն կը բղխի, բնականաբար իր ազ-
դեցութեան նշմարելիով զինք: Հոս թէեւ տեղն է, բայց կամաւ
զանց կ'աւնեմ ուսուցչուհիներու մասին արդէն յայտնած նշմար-
ներս վերակրկնել. միայն այս գրածս փակելու համար ներուի ինձ
բոել թէ ո՛րքան աստի որ գաւառի մէջ տիրէ լրագրական ըն-
թերցման հանգէլ գոյութիւն ունեցող անտարբերութիւնը, դատա-
պարտութեան ո՛չ նուազ ելլու մը բաժին պիտի ձգուի իրեն (ուսուց-
չուհիին), քանի որ իր գերը շայնօրէն ընդգրկած չլլալուն հաւաս-
տիքը պիտի տեսնեմ եւ այդ բանին մէջ:

Մաղկիսա

ԱՐՓԵՆԻ ՆԱՀԱՊԵՏԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒՅՍԱՆԱՆ

ՏԵՍԼԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԻՐԱՊՍԵՏՈՒԹԻՒՆ

Վեղադիտութիւնը, — որուն համար անցեալ անգամ խոստա-
ցած էի գրել, — թնութեան ամենագեղեցիկ և ամենամուրը կէ-
տերը բացատրող գիտութիւնն է. հետեւաբար անոր մասին նախ-
նական գտողափար մը ունենալը թէեւ դժուար՝ բայց խիստ օգ-
տակար կրնայ ըլլալ:

Այս գիտութիւնը շատերու կողմէ տարբեր կերպով ըմբռնուած
է, ինչ որ՝ փոխանակ օգտակարութիւն մը ընծայելու, նոյնչափ եւ
թերեւս աւելի օգտակար հանգամանք մը կ'աւնու: Ասոր ամե-
նագլխաւոր տարրը — որ գեղեցիկը ճանչնալու և որոշելու խիստ
դժուար յղացումն է, — ձին գարերու արուեստագէտներն իսկ
կրցած են խրաջուհել երբեմն, քանի որ իրենց ձեռակերտներուն
մէջ միշտ գեղեցկութեան և կամ անոր ու է մէկ ստուերին նմա-
նողութիւնը միտած և փափաքած ու իրենց գործքերուն մէջ
գեղեցիկ կոչուելու արժանի եղող մաս (motif) մը ներմուծած են

երեւակայութեամբ: Այս ճանաչողութիւնը և զանազանութիւնը — որ ամէն գեղարուեստագէտի միակ բաղձանքն է — կը կոչուի տեսականութիւն (idéisme) . ինչու որ աւելի երեւակայական գեղեցկութիւններու յատուկ է քան իրականի:

Այս գաղափարէն բոլորովին տարբեր ուրիշ մըն ալ կայ՝ որ բնութեան ներկայացուցած գեղեցկութիւնը և նրբութիւնը, անպատճառ նոյնութեամբ՝ ո՛ր աւելի ոչ նուազ՝ նմանցնելուն մէջ կը կայանայ, որուն հետեւողը որոշեալ օրինակէն երբէք չի շեղիր եւ անոր ամէն մէկ ձեւը, դիրքը և վիճակը նոյնութեամբ կը պատկերացնէ, գիտութիւնը կատարելագործած ըլլալու մտածումով . . . :

Արդ մէկզմէկու ներհակ այս երկու եզրերուն կէտ առ կէտ հետեւիլ անկարելի է, քանի որ անոնցմէ առաջինը թնութեան արտայայտած գեղեցկութեան ճիշտ մեկ մասը կրնայ պատկերացնել՝ ամբողջական գծագրումը տգեղ, անհաճոյ տեսարան մը արտաբերելուն համար. մինչ երկրորդը՝ կարծեմ ըսինք:

Գիտութեան մէջ գեղեցկութիւն ըսելով պէտք է միայն ճշխութիւն և ձեւաւորութիւն հասկնալ, այլ յոյսը, յուսահատութիւնը, ուրախութիւնը, արտմութիւնը և բարկութիւնը ներկայացնելը գիտութեան փառքերն են: Այս յատկութիւնները բնական կերպով գծագրուած ատեն մեծ արժէք կ'ունենան: Արիւնուշտ ճակատամարտի մը կամ հրդեհի մը նկարները եթէ բնական ներկայացուին անսպասճառ մեր ուշադրութիւնը գրաւելով կը հիացնեն մեզ ու է գեղեցկութիւն մը չիւրացնելով հանդերձ: Ուրեմն կենաց տգեղ գրուագներն իսկ եթէ բնութիւնէն արուած ճշգրտութեամբ գծագրուին, դարձեալ կը գեղեցկանան՝ քանի որ խնդիրը ենթակային նոյնութեամբ գծագրուելուն մէջ կը կայանայ:

Երկրորդ միջոց մըն ալ կայ՝ որ ճշգիւ բնութեան իրաւունքը պաշտպանուելուն մէջ կ'ամփոփուի, ինչպէս որ գծագրութեան մէջ առաջին վարպետութիւնը նմանցնելն է, նոյնպէս ալ բնութեան իրաւունքներուն պաշտպան հանդիսանալով՝ արհեստագիտականօրէն չինել ստիպողական է, ինչու որ միայն նմանցնելը օգուտ մը չունի և չը բաւէր: Եթէ կարենայինք լոկ ընդօրինակելով սքանչացնել աս ու ան, այն ատեն լուսանկար գործիքի մը գլխի վանդաթեշտ էր, ինչու որ անկէք աւելի իրականութիւնը գծագրող դեռ ոչ մէկ բան կայ:

Գեղարուեստը կը նպաստէ ենթակային զարգացման եւ անոր զգացմանց վրայ մեծ ազդեցութիւն կը ներգործէ: Նկարիչ մը եթէ մեքենաբար նկար մը նկարէ, բնականաբար գաղափարին եւ տեսողութեան ազդեցութիւնները՝ զինքը ազատօրէն նկարելու թոյլ չեն տար, այլ պատկերացնելիք առարկային գիրքը և ձեւերը

մանրամասնաբար երեւակայելէ և զաղափար մը կազմելէ վերջ ուշադրութեան և հիւսցման արժանի պատկեր մը գծելու համար, մէկ քանի գծեր յայտ յանդիման և մէկ քանիներ ալ ստուերներու մէջ աննշմարելի կերպով ներկայացնելով բնութեան յատկութիւնս ներք խօսուին դիրքի մը մէջ գնելու է :

Մեղրամոմէ պատրաստուած մարդակերպերը՝ որոնք իրական հազուսաներով, վարսերով, յոնքերով և բիրերու մանրամասնութեամբ ալ եթէ զարդարուին, դարձեալ գիտութեան պահանջած նրբագծերը չպարունակելնուն համար շատ տգեղ և անհաճոյ տեսք մը կ'ընծայեն : Ըշմարիտ արուեստագէտ մը՝ անմիջապէս կրնայ գուշակել անոր գեղարուեստական ոգիէ զուրկ ըլլալը :

Գիտութիւնը երբեք չը պահանջէ որ գծագրութիւնը որոշեալ աւարկային ճիշտ նմանը ըլլայ, այլ անոր մէջ գեղարուեստական կամ աւելին՝ բնական ոգի մը պարունակուիլ կը յանձնարարէ : Հոլանտացի համբաւաւոր նկարիչներուն մէկուն նկարներէն մին՝ սոսկալի հովէ մը տարուբերող մացառի մը նմանութիւնն է : Բնական է թէ այս գծագրութեան մէջ ներկայացուած մացառը — որ այնքան կը հրապուրէ գիտողը — որոշեալ մացառի մը նկարը ըլլալուն համար չէ, այլ իր դիրքին վայել խօսուին ոգի մը արտատայայտելուն համար : Այս պատկերին մէջ բնութիւնը և արուեստագէտին կարողութիւնը այնչափ մեծ տեղ գրաւած են, որ գիտողին ուշադրութիւնը և սքանչացումը գրգռելով սրտին խորերը կ'արձագանգէ : Ուրեմն հոս ալ կրնանք կրկնել թէ միայն բնութեան նմանողութիւնը գեղեցկութիւն մը չը ներշնչէր, այլ անկէջ աւելի զօրութեան մը կը կարօտի : Կան արուեստագէտներ որ խիստ խոհուն երեւակայութեամբ կը գծադրեն և ուրիշներ՝ որ առանց երեւակայելու վրձինի կը գիմեն :

Ահա այս երկու միջոցներն են որ միշտ գիտութեան հետ զուգնթաց կ'ընթանան : Բնութիւնն է գիտութեան ծնունդ տուողը և անսպառ գանձը՝ արուեստագէտներուն, որուն կը դիմեն եւ անկէջ օգտուելով կը ջանան հաւատարմաբար անոր օրինակներուն հետեւիլ : Ուրեմն գիտութիւնը՝ զգայուններու — որոնք բնութեան սեփական են — պատկերացման աղբիւրն է :

Սա բնական է թէ՛ արուեստագէտները ամէն ատեն գեղեցիկէն կ'ախորժին և անոր կը ձգտին, որպէս զի իրենց արհեստին զարկ մը տան այն ներշնչութիւնով, ինչպէս բանաստեղծը՝ որ իր կարողութենէն բարձր և վեհ ոճ մը լսած պահուն կ'ոգեւորի և գաղափարը կ'ազնուանայ :

Բնութեան աղբիւրութիւնը և ընձեռած օգտակարութիւնները գիտութեան ոգին կը կազմեն : Այսուհանդերձ ձիրքն ալ իր գըլխաւոր դերը ունի տիեզերական պատմութեան շրջանին մէջ :

Ձիրքի տէր և իր արհեստին հաւար ծնող անհատը՝ աշխարհի ամէնէն երջանիկը կը նկատէ զինքը, որ իրաւունք ալ ունի քանի որ այս բնատուր պարզեւը չափ մը երջանկութեանց հիմն է:

Արուեստագէտը՝ թէ ըլլայ բանաստեղծ, նկարիչ, երաժիշտ եւայլն, բնութեան պարզեւներէն գաղափարին մէջ ծագած զգացումները թարգմանելու և պատկերացնելու կ'աշխատի հաճոյք մը զգալով և զգացնելով:

Հիասքանչ նկար մը եթէ մեքենայի արդիւնք ըլլայ, զիտել իսկ չենք բաղձար, սա համոզումով թէ՛ հոն արուեստագէտի վըրձինն արքիսիկ չարժուածները չպիտի կրնանք նշմարել:

Վերջապէս գեղարուեստագէտի մը անձնական կարողութիւնը իր հեղինակութենէն կը ճանչցուի, ինչու որ իր իսկութիւնը հոն գրոշմուած է:

Մարդոց երեւակայութենէն և իմացականութենէն բոլորովին բարձր idéal գեղեցկութիւնները — որոնք գեղադիտութիւնը կ'ամբողջացնեն — գիտութեան մէջ մասնաւոր տեղ մը ունին: Artiste մը ասոնց շնորհիւ բնութեան աստանդական եւ գիտութեան մէջ անձաշակ զիրքերը սրբազրկելով, մէկգմէկու հետ կը յօդաւորէ և բնականէն խաւ մը եւս գեղեցիկ, կատարուն և ներդաշնակ կը պատկերացնէ:

Նախնիք պէս պէս ակնահաճոյ երեւոյթներ զուգորդելով իրականութեան մէջ անսղիւտ տիպար մը հնարած են զայն գեղեցկութիւն կոչելով, ուրիշ վերջ ալ սկսած են ոյժի, սիրոյ, նախանձի զգացման և վերջապէս մարդկային բնութեան արձաններ կանգնել:

Այս հին սովորութիւնը այսօր և մինչև իսկ յաւիտեան գեղարուեստական դարձերու տարրը պիտի կազմէ:

Կան չափ մը արուեստագէտներ, որոնք իրական գեղեցկութիւնը օրինակ տալով կը ջանան այն ատիճան կատարեալ նշաններ կամ արձան (statue)ներ յորինել որ կարծես կենդանութեան նշաններ կ'արտայայտեն, կենդանի երեւոյթներու պատրանք:

Ճշմարիտ արուեստագէտները — Ռոֆայելի, Միքէլ-Անճելօի, Պիժօնի, Մօցարթի, Շէյքսպիրի, Պայրնի, Մոլիէրի եւայլնի նման — ձիրքի տէր՝ բնութեան նոր կեանք մը տալու և մարդուն ամենաբարձր և ամենախոհուն իմացականութիւնները արթնցնելու աստիճան գլուխ-գործոյնը կը հնարեն և կը ճառեն, որ հանրութեան սքանչացումը կը զրգւէ:

Վերջապէս կրցայ բացատրել կարծեմ թէ գիտութիւնն և որ բնութեան իբր քաղցնակ կը ճանչցուի:

ԱՐՈՒՍԵԱԿ Մ. ԳԱԼՅԱՆ

ԳՐԱԳԻՏԱՑ ԱՎՈՒՄԲԸ...

ՕՐ. ԱԼԻՍ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

«Կը կարծեմ որ եթէ ուսուցչաց ձեռքը տրուած վկայականներուն պէս մէկ վկայական ալ յատկացուեր մեր գրողներուն, զրազէտներու մասնաւոր ակումբի մը կողմէ, այն ասին նուազ պիտի նեղուէինք սնչութիւնը կարգալէ ամէն անոնց, որոնք ունենան տարրական գրականութիւնը չեն ուսումնասիրած, թողունք դասականները:» Այսպէս վերջացուցած էիք, Օրիո՛րդ, ձեր գրական Ասուլիսը Ծաղիկի Յէ թիւին մէջ:

Կը յուսամ թէ պիտի ներէք ինձ Ծաղիկի միջոցաւ ձեզ հաղորդելու քանի մը խորհրդածութիւններ, զորս ինձ ընել տուաւ ձեր վերջաբանը:

Հո՛ս նախ խոստովանիմ որ՝ հաղիւ թէ զրիչս աւելի վախկոտ վարանում մը, անձկալիր յուզում մը զգացի սրտիս մէջ. արդեօք անո՞ր համար որ ասիկա՝ անդրանիկ յօդուածս ըլլալու սահմանուած էր, և կամ սա մտածումն էր պատճառը թէ՛ մի դուցէ Ծաղիկի սիրուն ընթերցողուհիներուն ձանձրոյթ պատճառին ներկայ տողերս, որոնք խեղճ գաւառացի աղջկան մը ստորագրութիւնը կը կրեն: Բայց այն բարեացակամ ու խրախուսող ոգին՝ զոր մեր աղնիւ խմբադրադետուհին ցոյց կուտայ գաւառացի իր սեռակիցներուն հանդէպ, մերթ ընդ մերթ հիւրընկալելով անոնց դրութիւնները Ծաղիկի մէջ, ինձ համարձակութիւն տուաւ վարանումս վանելու և զրիչս շարժելու:

Ուսուցիչներու վկայականներէն ետք՝ զրազէտի վկայական, c'est trop fort! Այնպէս կը հաւատամ թէ, Օրիո՛րդ, ձեր այս մտածումը՝ կնոջական նուրբ հեգնութիւն մը, կամ սրամիտ կտտակ մըն է պարզապէս:

Սակայն ինչ ալ որ ըլլայ ձեր մտածման պատճառը կամ նըպատակը, ևս միշտ առաջինը պիտի ըլլամ գայն ծախհարող, եթէ ոչ ուրիշ բանի համար, գէթ ինձ տրուած ներկայ պատահութեան համար, որով իմ համեստ debutս կ'ընեմ գրական գաշտին մէջ...

Ֆրանսացիք որ արդէն անմահներու կաճառ մը ունին, վերջին տարին առաջարկ մը ընդունեցին գրողի մը կողմէ՝ նոր académie մըն ալ կազմելու համար... կին գրողներէ: Ուրիշ գրող մըն ալ փափաք յայտնեց որ անմահներու թափուր մնացած տիտոներու համար կին գրադէտներ ալ կարենան ընտրուիլ. ու չասելու առաջին académicienneg նշանակելու չափ առաջ պացին:

Ուրեմն ինչո՞ւ մենք ալ չունենանք զէթ գրադիտաց ակումբ մը, որ Ուսումն. Խորհուրդին պէս, վկայականներ տայ գրադէտ քանոթատաներու: Հիմակունէ սիրտս հրճուանքով կը խայտայ այն հեռապատկերին առջեւ, երբ թերթերու մէջ պիտի ըմբռնենք համեզ, հմտալից յօդուածներ, որոնք սա տեսակ ստորագրութիւններ պիտի կրեն:

ՄԻ. ՊԱՐՍԱԽԵԱՆ

ԱՅԲԱ ՅՈՒՍԶԵԱՆ

Վկայեալ գրադիտաց ակումբէն կամ Անդամ գրադիտաց ակումբին

Ու ո՞վ գիտէ, որ մին ալ այս տողերը գրողը թերեւս արժանանայ այն չքնաղ պատուին: Կարծեմ ոչ կրնայ արգիլել զիս... սպասելէ և յուսալէ:

Ուրեմն գրադիտաց ակումբի մը կողմութիւնը չէ որ կը զարմացնէ զիս, և ոչ ալ այդ ակումբին անդամակցութեան արժանաւորներ կը պակիին մեր մէջ. թերեւս ուղուածէն աւելի... խոշոր դէմքեր ունինք: Եւ նոյն խակ այժմէն կրնամ մտաբերել այն փառաւոր գրական հանդէսը որ պիտի կատարուի ակումբին բացման առթիւ, չափ կարելի է Ղալաթիոյ Խորհրդարանին մէջ:

Հոն ներկայ պիտի ըլլան գրադիտաց ակումբին անդամների անդամներէն զատ, գրական հրատարակին elite դասակարգը, Ուսումն. և Թաղ. Խորհրդոյ կողմէ ներկայացուցիչներ, բոլոր առնոք, որոնք հանդիսաւոր օրերու մէջ իրենց... հանդիսաւոր ներկայութիւնը կը փայլեցնեն, մաշած բէտէնկոթով վարժապետներ, նազեղաճեմ ու կտրաուող վարժուհիներ, reporterներ and so fore, and so fore...

Այրտհամ Այվազեան հոն պիտի յօգնի, պիտի քրանի... դըրելու համար եկեղեցական նշանաւոր թուականներու քով նաեւ այդ օրուան, այսինքն ակումբին բացման թուականը...:

Յետոյ ճառեր պիտի արտատանուին, ճառեր ամէն տեսակէ, պարզ, փոմ, արձակ, սոսնաւոր, մեղմ ու թերեւս... Լուսաւոր (le plus en vogue), և այդ ճառերը պիտի ընդմիջուին գուժափառարութիւններով, որպէս զի բացառաբար անոնց մէջ գըտնուող մէկ, երկու հասկնալիներն ալ... չի հասկցուին:

Ասոնք այնքան բնական, պարզ բաներ են որ՝ կրնամ ըմբռնել, բայց պարագայ մը կ'սոյ որ դաւառացիի անձուկ մաքիս մէջ չի ողմիր: Խնդրեմ, Օրիորդ, մի՛ ծիծաղիք վրաս, թէեւ միտքս անձուկ՝ բայց սիրտս չափէն աւելի զգայուն է: Անցեալները երկու ընկերակցներու հետ այցելութիւն մը տուի մեր թաղային դպրոցը, որ դասարանի մը մէջ, պատէն կախուած... ֆալախա մը տեսնելով... գլխաւոր դաստիարակին մանկավարժական

անագիւտ հմտութեանը վրայ այնքան հիացայ որ, քիչ մնաց...
յուզուէնս պիտի նուազէի... եթէ ուրիշքերս ամուր չի բռնէին զիս:

Ես ալ գիտեմ թէ յուզուելու տեղի չի կար պարզ փայտի
կտորէ մը, ֆալսայէ մը, որ տղայոց սուքերուն կոշտութիւնը
հարթելու համար տրուած է, անշուշտ... մանկավարժութեան
սկզբունքներուն համեմատ, սակայն ի՞նչ ընեմ, ձեռքս չէ չի յուզ-
ուիլ... վերջապէս փափուկ սեւին կը պատկանիմ ես ալ:

A propos! Օր. Զապէլ Զաքարեան՝ Իզմիրի Պատ. Ուսումն.
Խորհրդոյ կողմէ յօրինուած կանոնադրին առթիւ գրած իր յօդուա-
ծին մէջ՝ այնքան գեղեցիկ ու pathétique զոյներով նկարագրած
էր գիտակից ու խղճամիտ վարժուհիներու. զերը որ, անդուստ
փափաքը ունեցայ վարժուհի ըլլալու, մանաւանդ որ հոս պաշտօնի
կոչուող ամէն վարժուհի տարին չի բոլորած... կ'ամուսնանայ
անպատճառ:

Այս, ներեցէք, նիւթէս շեղեցայ, ի՞նչ կ'ըսէի... այո՛, պա-
րագայ մը կայ որ քիչ մը մտածել կուտայ ինծի... և ատիկա՝
վկայականներու բաշխման պարագան է... that is the question!

Վայ պիտի գայ մեր գլխուն եթէ գրադիտաց ակումբին
մեծայարգ անդամները՝ Ուսումն. Խորհրդոյ իրենց confrèresու-
րուն չափ խղճամիտ ըլլան այդ մասին...:

Այն ատեն մենք աւելի չուարած վիճակ մը պիտի ունենանք
քան ինչ որ Գր. Մալխաս ունեցաւ Անդրէասեանի հարուածող
քննադատութեանց առջեւ...:

Կը հաւատում թէ, ասջի բերան, խոստովանման ըծանդրու-
թեամբ մը պիտի տրուին վկայականները, այո՞նքն գրագէտի վը-
կայանին պիտի արժանանան միմիայն անոնք, որոնք արդէն գրած
յօդուածներ ունին, անոնք, որոնք կը սկսին յօդուածներ գրել,
ու անոնք որոնք իրենց առաջին յօդուածը գրել... մտադրած են:
Եւ որպէս զի վկայեալ գրագէտներու թիւը այսքան... ցանցառ
չըլլայ, պիտի սկսին... Ի սէր հայ դպրութեան, քիչ մը նուազ
խստադանման ըլլալ, ու գրագէտի վկայականներ տալ, բոլոր չը-
նորհալի վարժուհիներու և չըջանաւարտ օրիորդներու, ինծի,
cousineիս, և օր մը, մեծայարգ պարոնայք պարոնայք՝ ան-
գամը գրադիտաց ակումբին զարմանքով պիտի տեսնեն թէ՛ վկա-
յական տալու մարդ չէ մնացած ալ... ի՞նչ հսկայաքայլ յառաջ-
դիմութիւն:

Բայց գրագէտի այս վկայականները մի գուցէ ուսուցչական
վկայականներուն... թանկագին prestigeը կտարեն. ահա՛, ա-
մէնէն աւելի վախցած կէտս:

Անցեալ օր բարեկամութիւններէս մէկը չարաճճիօրէն կ'ըսէր ինձ,

«Ուսուցչական վկայականները, սիրելիս, այնքան աժանցած են որ, հրապարակի վրայ երկու բան կայ առատ, այրերու մէջ... agent d'assurance, կիներու մէջ... վարժուհի» Իրաւունք ալ ունէր:

Վերջին տարիներու մէջ, հո՛ւս, ի՛նչ վարժուհի որ եկաւ, թէեւ ամէնքն ալ վկայական ունէին, բայց հազար վկայ պէտք էր իրենց կարողութիւնը հաստատելու համար: Կարծեմ օրիորդ մը միայն պաշտօնի կոչուեցաւ որմէ քիչ չատ գո՛հ մնացինք, բայց ան ալ վկայական... չունէր, և այդ պատճառաւ ճամբուեցաւ: Հիմա այս անպատեհութեանց առաջքը առնուած է սա չատ պարզ միջոցով, դպրեցը վարել առանց... վարժուհի:

Կարծեմ թէ գաւառի մէջ մէկէ աւելի վարժարաններ իբր նոյշ մէյ մէկ հատ ունին վկայեալ... անկարող վարժուհիներէն: Արդեօք Ուսումն. Պատ. Խորհուրդը զանոնք գաւառները կը զրկէ իբրեւ... échantillons sans valeur!

Այս պարագաներուն վրայ անդրադառնալով կարծեմ իրաւունք պիտի տաք ինչ, Ազնիւ Օրիո՛րդ, որ դրազխտաց ակումբի մը կազմութեան առջեւ պահ մը... մտածեմ:

Սամսոն

ՆՈՒԱՐԴ ՎԱՐԴԵԱՆ

ԱՐՈՒԵՍՏԱՆՈՑԻՆ ՓԱՂՈՒՄԸ

Ցաւով կ'իմանանք թէ Բերայի համբաւաւոր Արուեստանոցը որ այնքան փայլուն շրջաններ բոլորած է հանդուցեալ Տիկին Միրասեէտիի ժամանակ, և բաւական տարիներէ ի վեր կը գործէր գոհացուցիչ յաջողութեամբ, այդ հաստատութեան երեք նախկին աշակերտուհիներուն, Տիկին ԱղաւնիՅ. Նիկողոսեանի, Օրիորդ Վերգինէ Տօլապճեանի և Օրիորդ Աշխէն Բաքմաճեանի վարչութեանը տակ, փակած է քանի մը օրերէ ի վեր իր դռները, որովհետեւ վարչուհիները անդառնալի կերպով վերջնական հրաժարագիր մատուցած, ու թողած են Արուեստանոցը, ինչպէս նաեւ աշակերտուհիները ցրուում:

Սիւնկէիի զեղարուեստական չորրորդ ցուցահանդէսը բացուած է Բերայի ընդհ. անօրինութեան սրահներուն մէջ, Պօն Մառչէի ղրմաց: Ցուցահանդէսը ամէն օր բաց է և մուտքը ազատ:

ԱՌ. ԱԶԻՆ, ՄԱՍ

ՏԱՐԻՔՆ ՈՒ ԵՐԶԱՆԿՈՒԹԻՒՆԸ

Մարդաբանության ուսուցիչ եւ անդամ Իսաչիոյ ծերակոյսին

Սէրը ամէնէն մեծ և ամէնէն զօրաւոր հրաշագործն է, սքանչելագործներուն սքանչելագործը, և իմ փորձառութեան անձուկ շրջանակին մէջ՝ կը ճանչնամ երիտարարդ մը, որ չէ կրցած տեսնել ո՛ր է և մանկամարդ կնոջ ու սիրելի զանի, բայց կը պաշտէ պառաւ կիները, առանց կարենալու ամուսնանալ այդ պատկառելի խաթուններէն մէկուն հետ, վախնալով որ ծագրելի կ'ըլլայ՝

★ ★ ★

Իսկ գաղով ամուսնանալու հետամուտ էրիկ մարդուն և կնոջ առողջական վիճակին, խորհուրդ կուտամ աչքէ անցընել «Տարերք առողջապահութեան» և մասնաւորապէս «Սիրոյ առողջապահութիւնը» անուն գիրքերս, ուր մանրամասնօրէն խօսած եմ այդ մեծ ու կենսական խնդրին վրայ :

ՓԼՈՒՔ ՉՈՐՐՈՐԴ

ՖԻԶԻԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՑԵՂԸ

Քիմիական յարակցութեանց մէջ ամէնէն զօրաւոր, ամէնէն անդիմադրելին ու ամէնէն ճակատադրայինն է սէրը. երեւակայեցէք թէ ի՞նչ կը պատահի, երբ էրիկ մարդ մը առաջին նայուածքը ձգելէ յետոյ կնոջ մը վրայ՝ կը զգայ թէ ճիշդ այն էակն է, որուն հետ պէտք է ամուսնանայ ճակատադրականօրէն, անդիմադրելիօրէն, կեանքի պայքարը մղելու համար:

Ճշմարիտ սէր մըն է այն անհուն զօրութիւնը, որ էրիկ մարդն ու կինը իրարու կը համակրեցնէ, միակ արարածի մը վերածելու համար զանոնք: Աւայդ զօրութիւնը սանդուխի վարի աստիճաններուն վրայ կը կոչուի համակրութիւն, իսկ աւելի վերի աստիճաններուն վրայ՝ սէր:

* * *

Կ'արհամարհեմ այն պատուելիները որոնք խոհականութիւն կը քարոզեն, որովհետեւ անոնց կարծիքով՝ ֆիզիքական ու բարոյական առնականութեան փճացումին մէջ կը կայանայ այդ բանը: Ասով հանգերձ, պարտք կը զգամ կրկնելու.

Զգուշացե՛ք թուո՛ն հաւակիրութեան:

Համակրութիւնը նախ ֆիզիքական ըլլալու է, յետոյ մտաւորական, հետեւելով այն գլխաւոր մեծ ճամբուն, որ դուրսէն գէպի ներս կ'առաջնորդէ:

Մոնթէլիւրոյի սրինգները կը սորվեցնեն. տարբեր տիպարներ զիրար կը հետապնդեն ու կը սիրեն: Քանի՞ քանի՞ անգամներ հրաշք նկատած էք շատ գեղեցիկ մարդու մը զգացած պաշտանքը ագեղ կնոջ մը նկատմամբ, և հասարակ գէմք ունեցող մարդու մը մասին զգացուած համակրանքը կնոջ մը կողմէ: Հակառակ տիպարներ ըլլալուն՝ զարմանք կ'ազդեն մեզի և պատրաստ ենք չեմ գիտեր ի՞նչ ազատութեամբ քաղաքացիութիւն գտնելու, ինչպէս դրամի գրծուծ խնդիր կամ հեշտափրութիւն, մինչ ընտրական յարակցութեան արգիւնք է, որուն պատճառներուն անդիտակ կը մնանք, որովհետեւ կը խուսափին մեր սահմանափակ տեսողութենէն:

Երբ ձեր շուրջը գիտէք, ծանօթներու անձուկ չըջանակի մը մէջ պիտի նշմարէք այդ կարգի սրտառոց ու զարմանալի իրողութիւններ: Իմ մասին, աչքիս առջև ունիմ շատ գեղեցիկ երիտասարդ մը, որ ճշմարտապէս աղնուակոն է, որամիտ ու հարուստ, սակայն իր ճամբուն վրայ սխառած համակրութիւններուն հանդէպ անտարբեր, այնպիսի կնոջ մը սիրահարուած է՝ որ հազիւ կին կոչուելու արժանի, ո՛չ գեղեցիկ է, ո՛չ երիտասարդ, և շատերը անտարբեր ու արհամարհող նայուածք մը պիտի ձգէին անոր վրայ:

(Շարունակելի)

ՄԱԹԻՆՏ ԱՍՏՈՒԱՆԱՍՏՈՒՐ

Տ Խ Ր Ո Ւ Ն Ի

ՎԱՂԱՄԵՌՈՒԿ ԼԵՒՈՆ ԷՖ. ԿԱՐԱԳԵԱՆ

Յաւօր կը ծանուցանենք թէ ծանօթ վաճառական Լեւոն Էֆ. Կարաբեան, իր երիտասարդ տարիքին մէջ կնքեց իր մասկանացուն և յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Կիրակի օր, Պէշիքթաշի Ս. Աստուածածին եկեղեցիին մէջ, ի ներկայութեան ընտրեալագոյն տոռար լազմութեան մը որուն մէջ կը նշմարուէին վաճառականներ, յանձնակատարներ, սեղանաւորներ թէ Հայ և թէ օտարազգի: Տարաբախտ երիտասարդը որ ծանօթ էր մեզ իր ընկերային ազնիւ բարեմասնութիւններով, իր եղբայրներուն հետ կը վարէր Յ. Կարաբեան Որդիք վաճառատունը, զոր վայելեցուցած էր իր անթխեղի արժանիքներով և անմիան ձեռնհասութեամբ: Իր դամբանականը խօսեցաւ Գեոր. Տ. Երէցեան Արքազան, որ ճշգրտօրէն պատկերացուց վաղամեռիկ երիտասարդին արդիւնաւոր և յուսալից կեանքը: Բազմաթիւ վարդապետներ և քահանաներ մասնակցեցան մեռելական տիուր երգեցողութեանց, ուրկէ վերջ, ողբացեալ երիտասարդին դադաղ Շիշիի գերեզմանատունը թաղեցին, իր կեանքին պէս դարձանաբոյր ծաղիկներու պսակներուն տակ:

Ծաղիկի խմբագրութիւնը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ծաղկահասակ հանգուցեալին սգակիր եղբայրներուն և ամբողջ Կարաբեաններուն:

Կարաբեան ընտանիքը խորապէս զգածուած վաղամեռիկ Լեւոն Էֆ. Կարաբեանի մահուան և յուղարկաւորութեան առթիւ բարեկամներու կողմէ արտայայտուած սրտագին ցաւակցութիւններէ, կը փութայ իր խորին շնորհակալիքը յայտնել ամենց որոնք հաճեցան անձամբ կամ դրով մասնակից ըլլալ իրենց կսկծալի վշտին:

Ժ Ա Մ Ա Ն Ո Ւ Մ

Տաղանդաւոր գերաստնուհի Տիկ. Սիրանոյշ որ Կովկաս կը գտնուէր, աւարտած ըլլալով իր ձմեռնային տարեշրջանը, երկուշաբթի օր Սէվասթապոլի ճամբով՝ և ուռսական «Օլէկ» չուքենաւով ուղղակի մայրաքաղաքն ժամանեց, և իջաւ Պէշքոզ, Տօքթ. Գարրիէլ Էֆ. Գալանձեանի բնակարանը:

ՀԱՅՈՒԱԿԱՆ ՀԱՆՃԱՐ

Մեր նախորդ հարցումին, որ էր

51926

Մեկին բան մը չհաղով, ու մնացածներուն ոչինչ հաղով, ի՞նչպէս կրնանք երեսն բերել ծաղիկ մը, առաջին անգամ եւ ճիշտ պատասխանած է Մադրիդիւղէն Օր. Հայկունի Ս. Տիւրիզեան, հետեւեալ սիրուն նամակով:

Ազնիւ Խմբագրատուն:

Ձեր 35 թիւ Ծաղիկին մէջ առաջարկուած խնդրին լուծումը գտնելով հետեւեալ կերպով բացատրելու հաճոյքն ունիմ: Բացի թիւ «1»-էն միւսներուն վրայ ինչպէս որ գրած էիք, ոչինչ, այսինքն «1» աւելցնելով կ'ունենանք հետեւեալը:

50	1	90	20	60
Ծ	Ա	Դ	Ի	Կ

Եւ որովհետեւ մենք արդէն կ'ընդունինք ձեր օգտաշատ Ծաղիկը, կը խնդրեմ որ վերոգրեալ լուծումը եթէ չիտակ է ձեր յարմար դատած մէկ հաստատութեան խրկել հաճիք:

Մադրիդիւղ
4 Մայիս 1906

Յարգանք
ՀԱՅՈՒԱԿԱՆ Հ. Ս. ՏԻՒՍԻՉԵԱՆ

Օրիորդին փափաքին, և մեր խոստումին համեմատ, երեք ամսուան համար Ծաղիկ կը զրկենք այսօրէն Գումգարուի Գուրսի աղքատիկ վարժարանին:

Ճիշտ պատասխանած են նաեւ Տիւր. Սիրվարդ Գուրեան (Պարսիզակ), Սանուէր բարձր. կարգի Շուշանեան վարժարանի (Պարսիզակ), Օրք. Հէլէն-Պէթերիս, Արաքսի Մկրեան, Նունիկ Յ. Համամճեան, Անայիս Չայեան, Արաքսի Փափաղեան, Շնորհիկ Գ. Լուիզ Գ. Աճէմեան, Արամեան վարժարանի լրացուցիչ դասարան (Ատարազար), և Պրք. Առաքել Շապոյեան, Պետրոս Մ. Ճանիկեան, Գրիգոր Խէմպէկեան, Ս. Ստեփանեան (Ատարազար), Ջարմայր Գ. Մերկերեան, Բ. Դերձակեան, Իսկէնաէր Չաքմաքեան, Եղուարդ Չօփուրեան, Տիգրան և Վահրամ Վերոնիկեան, Կարապետ Դադանեան:

Երկրորդ հարցում

Ո՞ր թիւը, ի՞նչ կ'ուզէ որ ինքն իրեն հետ գումարուելով Ծաղիկին գինը տայ, ու բազմապատկուելով անոր մէկ չորրորդ մասը ցուցնէ:

Մինչեւ յառաջիկայ երեքշաբթի այս հարցումին ճիշտ պատասխանանող և առաջին անգամ Խմբագրատուն հասցնողը, կը ստանայ եռամսեայ Ծաղիկ:

Արտօնատէր Ա. ՍԱԳԱՆԱՆ

ՏԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ԵԱՂԻԿ

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY

1893-1894

1893-1894

1893-1894

1893-1894

1893-1894

1893-1894

1893-1894

1893-1894

1893-1894

1893-1894

1893-1894

1893-1894

1893-1894

1893-1894

1893-1894

1893-1894

1893-1894

1893-1894

1893-1894

1893-1894

1893-1894

1893-1894

1893-1894

1893-1894

1893-1894

1893-1894

1893-1894

1893-1894

1893-1894

1893-1894

1893-1894

1893-1894

1893-1894

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

ՊՈԼՍՈՑ ՀԱՄԱՐ

Տարեկան 50 դրուշ. Վեցամսեայ 25 դրուշ.:

ԳՍԻՍՈՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Տարեկան 54 դրուշ. Վեցամսեայ 27 դրուշ.:

ՍՐՏԱՍՍՀՄԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

Տարեկան 12 ֆրանք:

Ծանուցման, բաժանորդագրութեան եւ թերթին վերաբերող
ամէն կարգի գործառնութեանց համար դիմել մի՛ միայն՝

{زغايك غزتهسى}

در علیاده غلطاده قورشونلى خاندە نومرو ۷

Շ Ա Բ Ա թ Ա թ Ե Ր Թ «Ծ Ա Ղ Ի Կ»

Կ Պոլիս, Ղալաթիա, Գուրչուլու խան, թիւ 7

JOURNAL "DZAGHIK,"

Constantinople, Galata, Kourchoum Han, N^o 7.

Վ Ա Ճ Ա Ռ Ա Տ Ո Ւ Ն

ԱՍԵՂՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՕԺԻՏԻ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ ԶԱՆԱԶԱՆ ՆԻԻԹՈՑ

ՇԱԼՃԵԱՆ ԵՒ ԹԱՎՇԱՆՃԵԱՆ

ՀԱՅԹԱՅԹԻՉ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՊԱԼԱՏԱՆ

Կ. Պոլիս, Էսկի Զապթիէ հասէսի թիւ 63

Ապրանաց տեսակներու ճոխութեամբ ու չափաւոր գիներով
ծախող հանրածանօթ այս հին Վաճառատունը Եւրոպական առաջ-
նակարգ գործարանաց հետ միշտ ունեցած յարաբերութեանց շնոր-
հիւ կը գտնուի պատրաստ հաւաքածոյ մը ասեղնագործութեան եւ
օժիտի վերաբերեալ նոր ու ընտիր նիւթերու, ինչպէս մետաքսեայ
կերպասներ, աթլազ, թաւիշ, թաւթա, ասկեղօծ ու արծաթեայ
զուտ ու անզուտ թելեր (խաւ եւ խամ սրմա), ճերմակեղէնի հա-
մար ընտիր պոստէներ, վալանսիէն ու մետաքսէ թանթէլաներ,
ճեմակքրթան, գաղղիական ընտիր շալիկի կերպասներ, բիքէ-
ներ, գունաւոր պաթիսթներ եւայլն եւայլն:

Զեռագործ բանուած ու ակուած զանազան ճոխ նիւթոց հա-
ւաքածոյ մը պատրաստ կը գտնուի:

Կ. Պոլսոյ եւ Դաւառաց գարոցական հաստատութեանց համար
մասնաւոր զեղչ կ'ըլլայ:

Վաճառատան մէջ կը գտնուի միշտ պատրաստ ասեղնագործի
գծագրիչ մը: